

Sygn. akt. I ACa 105/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 czerwca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie Wydział I Cywilny w składzie:

<u>Przewodniczący</u>	<i>SSA Anna Pelc</i>
Sędziowie:	<i>SA Marek Klimczak (spraw.)</i> <i>SO del. Edyta Pietraszewska</i>
Protokolant:	<i>st. sekr. sądowy Aleksandra Szubert</i>

po rozpoznaniu w dniu 5 czerwca 2014 r. na rozprawie

sprawy z powództwa **J. D., B. D., D. D., M. O., A. D. i P. D.**

przeciwko **(...) S.A. V. (...) w W.**

o zadośćuczynienie i odszkodowanie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Przemyślu

z dnia 16 grudnia 2013 r., sygn. akt I C 264/11

I. **z m i e n i a** zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz powódki B. D. kwotę 43.600 zł (czterdzieści trzy tysiące sześćset) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,
2. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz powoda J. D. kwotę 36.600 zł (trzydzieści sześć tysięcy sześćset) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,
3. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz powódki M. O. kwotę 31.500 zł (trzydzieści jeden tysięcy pięćset) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,
4. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz A. D. kwotę 25.000 zł (dwadzieścia pięć tysięcy) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,
5. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz P. D. kwotę 25.000 zł (dwadzieścia pięć tysięcy) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,
6. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz powódki D. D. kwotę 25.000 zł (dwadzieścia pięć tysięcy) z ustawowymi odsetkami od 29 grudnia 2010 r.,

7. **o d d a l a** powództwo w pozostałym zakresie,

8. **n a k a z u j e** ściągnąć od pozwanego (...) S.A. V. (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Przemyślu kwotę 9.305 zł (dziewięć tysięcy trzysta pięć) tytułem opłaty sądowej od zasądzonego roszczenia oraz 794,90 zł (siedemset dziewięćdziesiąt cztery 90/100) tytułem wydatków na opinie biegłych, od których to kosztów powodowie byli zwolnieni,

9. **o d s t ę p u j e** od obciążenia powodów pozostałą częścią opłaty sądowej od pozwu i wydatków,

10. **z a s ą d z a** od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę 600 zł (sześćset) tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego,

II. **o d d a l a** apelację w pozostałym zakresie,

III. **z n o s i** wzajemnie pomiędzy stronami koszty postępowania apelacyjnego,

IV. **n a k a z u j e** ściągnąć od pozwanego (...) S.A. V. (...) w W. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Przemyślu kwotę 5.650 zł (pięć tysięcy sześćset pięćdziesiąt) tytułem opłaty sądowej od uwzględnionej części apelacji powodów.

UZASADNIENIE

W ostatecznie sprecyzowanym żądaniu powodowie B. D., J. D., D. D., M. O., A. D. (1) i P. D. wnieśli o zasądzenie od pozwanego (...) S.A. V. (...) w W. :

1. na rzecz powódki B. D. kwoty 64.600 zł tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. oraz kwoty 35.000 zł, tytułem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c., z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., w związku ze śmiercią córki A. D. (2) w wypadku komunikacyjnym,

2. na rzecz powoda J. D. kwoty 54.600 zł tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. oraz kwoty 35.000 zł tytułem odszkodowania z art. 446 § 3 k.c., z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., w związku ze śmiercią córki A. D. (2) w wypadku komunikacyjnym,

3. na rzecz powódki M. D. kwoty 46.500 zł tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., w związku ze śmiercią siostry A. D. (2) w wypadku komunikacyjnym,

4. na rzecz powódek A. D., P. D. i D. D. kwoty po 37.000 zł dla każdej z nich, tytułem zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c., z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., w związku ze śmiercią siostry A. D. (2) w wypadku komunikacyjnym,

wraz z kosztami procesu, w tym kosztami zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Pozwany (...) S.A. V. (...) w W. wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów solidarnie kosztów postępowania według norm przepisanych. Pozwany podnosił, iż wypłacił na rzecz powodów pewne kwoty tytułem zadośćuczynienia i kwoty te przy przyjęciu, że A. D. (2) przyczyniła się do powstania szkody w 70 %, rekompensują doznaną przez powodów krzywdę. W odniesieniu, zaś do żądania odszkodowawczego powodów B. D. i J. D. pozwany uważał, że żądanie to jest całkowicie bezzasadne, gdyż po stronie powodów nie wystąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c.

Sąd Okręgowy w Przemyślu wyrokiem z dnia 16 grudnia 2013r. zasądził od pozwanego na rzecz :

1. powódki B. D. kwotę 15.600 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., tytułem zadośćuczynienia,

2. powoda J. D. kwotę 12.600 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., tytułem zadośćuczynienia,

3. powódki M. O. kwotę 11.500 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., tytułem zadośćuczynienia,

4. powódek A. D., P. D. i D. D. kwotę po 9.000 zł dla każdej z nich, z ustawowymi odsetkami od dnia 29.12.2010r., tytułem zadośćuczynienia,

w pozostałej zaś części, powództwo oddalił. W wyroku tym Sąd Okręgowy orzekł również o kosztach tego procesu, w tym o kosztach sądowych należnych Skarbowi Państwa.

U podstaw tego wyroku, jak wynika to z jego pisemnego uzasadnienia, legły następujące ustalenia faktyczne i wnioski prawne.

A. D. (2) urodziła się w dniu (...) jako córka B. D. i J. D.. Miała czworo rodzeństwa, a to M. D. ur. (...), A. D. ur. (...), P. D. ur. (...) i D. D. ur. (...) W dniu 20.05.2008r. A. D. (2) urodziła córkę N. S., którą wychowywała bez pomocy ojca dziecka i której prawnym opiekunem została B. D.. A. D. (2) pobierała naukę w szkole gastronomicznej w P., którą ukończyła w dniu 16.06.2010r. uzyskując zawód kucharza. Zamierzała podjąć pracę zawodową z tym, że do chwili wypadku nie złożyła jeszcze żadnych podań o pracę.

W dniu 10.08.2010r. około godziny 19.00 A. D. (2) poniosła śmierć w wyniku wypadku komunikacyjnego, podróżując jako pasażer siedzący na przednim siedzeniu samochodu osobowego marki S. (...), prowadzonego przez J. J.. Wspomniany J. J. prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Jarosławiu z dnia 29.11.2010r. sygn. akt II K 1186/10 został uznany za winnego tego, że nieumyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym w ten sposób, że kierując samochodem osobowym m-ki S. (...) z prędkością znacznie większą od dopuszczalnej stracił nad nim panowanie, w wyniku czego uderzył w przydrożną skarpe i drzewo po przeciwnej stronie drogi doprowadzając do przewrócenia się pojazdu a następnie jego koziołkowania, i przemieszczenia się na prawe pobocze, uderzenia w kolejne drzewo, skutkiem czego przewożona pasażerka A. D. (2) doznała szeregu obrażeń ciała, w szczególności złamania kości sklepienia i podstawy czaszki, które spowodowały jej zgon, tj. przestępstwa z art. 177 § 2 k.k., za co został mu wymierzona stosowna kara.

Posiłkując się opinią zespołu biegłych Politechniki L. – Katedry (...) Samochodowych ustalił Sąd Okręgowy, iż brak zapięcia pasów bezpieczeństwa miał w tym przypadku bezpośredni związek z zakresem wysunięcia i całkowitym wypadnięciem, A. D. (2) z samochodu, co z kolei miało wpływ na powstanie obrażeń skutkujących jej zgonem. W opinii tej biegli stwierdzili również, że w przypadku, gdyby A. D. (2) była przypięta pasami bezpieczeństwa, to nieprawdopodobnym byłoby powstanie u niej doznanych obrażeń. W opinii uzupełniającej tych biegłych hipotetycznie ponadto podano, że gdyby A. D. (2) w trakcie wypadku była przypięta pasami bezpieczeństwa, to prawdopodobieństwo powstania u niej obrażeń ciała skutkujących zgonem – takich jak opisane w protokole oględzin i otwarcia zwłok – byłoby znikome.

W oparciu o opinie biegłych psychiatrów i opinie psychiatryczno-psychologiczne ustalił Sąd Okręgowy, że u powodów J. D., B. D. i M. D. wystąpiła ostra reakcja na stres i zaburzenia stresowe, pourazowe jako następstwo wypadku i śmierci ich córki i siostry. Powodowie J. D. i B. D. podjęli leczenie w (...) w P.. Powódka M. D. kilkakrotnie skorzystała z pomocy psychologa a następnie leczenie to przerwała. W odniesieniu do powódek D. D., M. D. i A. D. wystąpiła reakcja depresyjna pod postacią żałoby. Spośród tych powódek D. D. kontynuuje leczenie u psychiatry – które pozostaje w związku z urazem psychicznym wywołanym nagłą śmiercią siostry A. D. (2).

Wskazał dalej Sąd Okręgowy, iż zasady odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń określa art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. 2003r. Nr 124, poz. 1152 ze zm.). Ponieważ w przedmiotowej sprawie właściciel samochodu osobowego marki S. (...) o nr rej. (...) posiadał na przedmiotowy pojazd aktualną, zawartą z pozwanym, umowę obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, strona pozwana posiada legitymację bierną w niniejszym procesie i ponosi – na zasadzie art. 822 § 1 k.c. w związku z art. 436 § 1 k.c. – odpowiedzialność za krzywdę wyrządzoną powodowi wskutek zaistniałego wypadku. Pozwany nie kwestionował

swojej odpowiedzialności cywilnej za skutki wypadku, co do zasady. Sporna była natomiast kwestia przyczynienia się bezpośrednio poszkodowanej A. D. (2) do powstania bądź zwiększenia szkody (art. 362 k.c.) oraz wysokość sumy odpowiedniej (art. 446 § 4 k.c.), która w realiach rozpoznawanej sprawy rekompensować miała krzywdę powodów.

Jeśli idzie o kwestię przyczynia Sąd Okręgowy odwołał się do ustaleń poczynionych w oparciu o opinię Politechniki L., z której wynikało, że w przypadku, gdyby A. D. (2) była przypięta pasami bezpieczeństwa, to nieprawdopodobnym byłoby powstanie u niej doznanych obrażeń i na tej podstawie uznał (tak jak strona pozwana), że A. D. (2) przyczynił się do powstałej szkody w 70 % i o taki właśnie procent – stosownie do art. 362 k.c. – zmniejszył wszystkim powodom należne im od pozwanego świadczenia.

W kwestii wysokości zadośćuczynienia Sąd Okręgowy uznał, że w realiach rozpoznawanej sprawy kwotą adekwatną w odniesieniu do powódki B. D., będzie 70.000 zł, J. D. – 60.000 zł, M. O. – 50.000 zł, a w przypadku powódek A. D., P. D. i D. D. po 40.000 zł na rzecz każdej z nich. Po pomniejszeniu tych kwot o 70 % oraz po odjęciu od wyniku tej operacji kwot wypłaconych powodom przez pozwanego w trakcie likwidacji szkody, do zasądzenia pozostały kwoty objęte pkt I – VI zaskarżonego wyroku.

Uzasadniając oddalenie powództwa o zasądzenie na rzecz powodów B. D. i J. D. odszkodowania z art. 446 § 3 k.c. wskazał Sąd Okręgowy, iż w świetle poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, wskutek śmierci córki A. D. (2), sytuacja powodów nie uległa znacznemu pogorszeniu. A. D. (2) w żaden sposób nie wspierała rodziców finansowo i wraz ze swą córką N. S. pozostawała na utrzymaniu rodziców. Powodowie także w przyszłości nie mieli obiektywnych podstaw by liczyć na realną pomoc finansową i wsparcie ze strony najstarszej córki, a zwłaszcza na to że będzie ona przyczyniała się do poprawy ich warunków materialnych. A. D. (2) nie posiadała, bowiem żadnego majątku, dotychczas nie miała pracy, posiadała wykształcenie zawodowe a na swoim samodzielnym utrzymaniu miała córkę N. S., której w pierwszej kolejności musiała zapewnić prawidłowe warunki utrzymania i wychowania.

Jako podstawa prawna rozstrzygnięć o kosztach procesu, w tym o kosztach sądowych należnych Skarbowi Państwa, powołane zostały przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. oraz art. 102 k.p.c.

Wyrok powyższy w części oddalającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu zaskarżyli apelacją powodowie podnosząc zarzuty :

1. naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 446 § 4 k.c. polegającą na przyjęciu, że zasądzone sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego są odpowiednie i współmierne do doznanej krzywdy oraz art. 446 § 3 poprzez przyjęcie, że wskutek śmierci A. D. (2) nie nastąpiło pogorszenie sytuacji życiowej rodziców, a także art. 362 k.c. poprzez przyjęcie, że poszkodowana A. D. (2) przyczyniła się do powstania szkody w 70 % co spowodowało zmniejszenie w tym procencie przyznanych kwot,
2. sprzeczności istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, w szczególności z opiniami biegłych lekarzy z zakresu psychiatrii i psychologii poprzez przyjęcie, że zasądzone kwoty są odpowiednie do rozmiaru bólu i cierpienia oraz z opiniami biegłych sądowych wypowiadających się w niniejszym postępowaniu o raz w sprawie karnej sygn. akt II K 1186/10 poprzez przyjęcie przyczynienia się poszkodowanej do powstania szkody w 70 %, przyjęcie wbrew opinii rzeczoznawcy A. B., że brak zapięcia pasów bezpieczeństwa miał bezpośredni wpływ na powstanie obrażeń ciała skutkujących zgonem oraz przyjęcie wbrew dowodom zgromadzonym w sprawie, że nie nastąpiło pogorszenie sytuacji życiowej rodziców zmarłej.

Wskazując na powyższe zarzuty powodowie domagali się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie ich powództw w całości wraz z zasądzeniem na ich rzecz kosztów procesu w wysokości odpowiedniej do zasądzonych kwot. Ponadto wnosili o zasądzenie na ich rzecz od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Pozwany w odpowiedzi na apelację powodów wnosił o jej oddalenie w całości i zasądzenie na swoją rzecz od powodów solidarnie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Krytyka zaskarżonego wyroku, podjęta w apelacji powodów, skupiała się wokół trzech zagadnień, a mianowicie, stopnia przyczynienia się bezpośrednio poszkodowanej A. D. (2) do powstania szkody (art. 362 k.c.), wysokości należnego powodom zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. pod kątem „odpowiedniości” sum zasądzonych z tego tytułu oraz przysługiwania w okolicznościach rozpoznawanej sprawy powodom B. D. i J. D. roszczenia z art. 446 § 3 k.c.

Kwestia wysokości należnego powodom zadośćuczynienia z art. 446 § 4 k.c. pod kątem „odpowiedniości” sum zasądzonych z tego tytułu nie może być przez skarżących skutecznie podnoszona, gdyż uzasadnienie zaskarżonego wyroku pokazuje, że Sąd Okręgowy uznał, że powodom należą się kwoty zadośćuczynień identyczne z tymi, o jakich mowa była w pozwie (odpowiednio były to kwoty, 70.000 zł, 60.000 zł, 50.000 zł, 40.000 zł i 3 x 40.000 zł). Zasądzenie niższych kwot z tego tytułu wiązało się wyłącznie z obniżeniem ich o 70 % z tytułu przyczynienia się A. D. (2) do powstania szkody i odjęciem od wyniku tej operacji kwot wypłaconych powodom przez pozwanego w toku likwidacji szkody.

Przechodząc do kwestii przyczynienia się A. D. (2) do powstania szkody zauważyć trzeba, że skarżący starali się podważyć stanowisko w tej materii zajęte przez Sąd Okręgowy, zarówno w aspekcie faktycznym, jak i prawnym. Jeżeli chodzi o ten pierwszy aspekt skarżący zarzucali sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a w szczególności z opiniami biegłych sądowych (...) oraz Politechniki L. Katedry (...) Samochodowych, aktami Sądu Rejonowego w Jarosławiu II Wydział Karny sygn. akt II K 1186/10 poprzez przyjęcie przyczynienia się poszkodowanej do powstania szkody w 70 % oraz przyjęcie wbrew opinii rzeczoznawcy A. B., że brak zapięcia pasów bezpieczeństwa miał bezpośredni wpływ na powstanie obrażeń ciała skutkujących zgonem.

Odnosząc się do powyższego zaznaczyć na wstępie trzeba, że decyzja o obniżeniu o określony stopień (procent) wysokości zadośćuczynienia należy do sfery związanej z zastosowaniem prawa materialnego i dlatego kontrola jej prawidłowości zostanie przeprowadzona przy okazji omawiania zarzutu naruszenia przepisu art. 362 k.c.

Sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego ma miejsce wówczas, gdy istnieje jakaś znacząca dysharmonia pomiędzy zebranymi w sprawie dowodami a ustaleniami faktycznymi przyjętymi za podstawę rozstrzygnięcia. Stan taki najczęściej jest rezultatem wadliwej, tj. dokonanej z naruszeniem dyrektyw płynących z art. 233 § 1 k.p.c., oceny dowodów. Zgodnie z wymienionym przepisem ocena ta winna być wszechstronna, tj. powinna uwzględniać wszystkie istotne w sprawie dowody a jej wyniki nie mogą kłócić się z zasadami logiki i doświadczenia życiowego. W przypadku, gdy chodzi o dowód z opinii biegłego (instytutu naukowego) powinna uwzględniać również wymogi wynikające ze specyfiki tego dowodu. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 7 listopada 2000 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001, nr 4, poz. 64 – dowód z opinii biegłego wyróżnia specjalny jego przedmiot, cel, charakter oraz specyficzne, właściwe tylko jemu, kryteria oceny. Opinia ta podlega ocenie - przy zastosowaniu art. 233 § 1 - na podstawie właściwych dla jej przedmiotu kryteriów zgodności z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych opinii, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych w niej wniosków.

W kontekście przywołanych wyżej kryteriów nie popełnił błędu Sąd Okręgowy, opierając swoje ustalenia na opinii Politechniki L. Katedry (...) Samochodowych. Trafnie, bowiem uznał, że opinię biegłego A. B. ((...) SA Oddział R.) cechuje zbyt niski stopień stanowczości, aby mogła się ona stać podstawą do stanowczych i miarodajnych ustaleń, na których mogło się oprzeć rozstrzygnięcie sprawy. Trudno też zarzucać Sądowi Okręgowemu, że nie oparł swoich ustaleń na opinii przeprowadzonej w postępowaniu karnym, skoro cel tamtej opinii nie był tożsamy z kierunkiem dociekań Sądu w niniejszej sprawie a ponadto Sąd ten dysponował opiniami przeprowadzonymi bezpośrednio w niniejszym postępowaniu. Z kolei, ustalenie, że gdyby A. D. (2) w trakcie wypadku była przypięta pasami bezpieczeństwa, to prawdopodobieństwo powstania u niej obrażeń ciała skutkujących zgonem, takich jak opisane w protokole oględzin i otwarcia zwłok, byłoby znikome – wynika bezpośrednio z opinii Politechniki L. i z tej racji prawidłowość jego poczynienia nie może być skutecznie kwestionowana.

Jeżeli chodzi o aspekt prawny zarzutu dotyczącego stopnia przyczynienia się A. D. (2) do powstania szkody przypomnieć należy, że art. 362 k.c. zaliczany jest do tzw. prawa sędziowskiego, którego istotą jest pozostawienie sądowi pewnego marginesu swobody, co nie zwalnia jednak sądu z obowiązku uwzględnienia i wnikliwego rozważenia wskazówek zawartych w tym przepisie. Ustalenie, iż poszkodowany przyczynił się do powstania szkody w kategoriach związku przyczynowego opisanego w art. 361 § 1 k.c. – zgodnie z brzmieniem tego przepisu – jest tylko warunkiem wstępnym miarkowania świadczeń należnych poszkodowanemu (poszkodowanym). Decyzja o obniżeniu odszkodowania oraz o stopniu tego obniżenia jest uprawnieniem sądu, a rozważenie wszystkich okoliczności in casu, w wyniku oceny konkretnej i zindywidualizowanej - jest jego powinnością. Do okoliczności, o których mowa w art. 362 k.c., zaliczają się - między innymi - wina lub nieprawidłowość zachowania poszkodowanego, porównanie stopnia winy obu stron, rozmiar doznanej krzywdy i ewentualne szczególne okoliczności danego przypadku, a więc zarówno czynniki subiektywne, jak i obiektywne. Stopień przyczynienia w ujęciu kausalnym nie jest, więc bezpośrednim wyznacznikiem zakresu tego zmniejszenia.

W kontekście powyższych uwag na podzielenie zasługiwał zarzut naruszenia art. 362 k.c. tyle tylko, że nie przez błędną jego wykładnię, ile przez niewłaściwe zastosowanie, polegające na niewłaściwej subsumpcji. Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku w zakresie motywów, które legły u podstaw decyzji o stopniu obniżenia zadośćuczynienia należnego powodom wskazuje, że Sąd Okręgowy właściwie zinterpretował wymieniony przepis – dostrzegł między innymi, że zawiera on nie jedno, ale kilka kryteriów, które powinny być wzięte pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o stopniu obniżenia zadośćuczynienia – niemniej jednak, stosując ten przepis, uczynił kryterium kausalne jedynym, które zadecydowało o zakresie miarkowania zadośćuczynienia (zob. s. 35-36 uzasadnienia zaskarżonego wyroku).

Tymczasem, zgodnie z brzmieniem analizowanego przepisu, należało porównać przede wszystkim stopień winy poszczególnych uczestników zdarzenia. Zawinienie A. D. (2), bez wątpienia, polegało na nie zapięciu pasów bezpieczeństwa, a tym samym popełnieniu wykroczenia z art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U.2012.1137 j.t. ze zm.). Trafnie przy tym, w odpowiedzi na apelację, zwrócono uwagę na znaczenie tego rodzaju zabezpieczenia dla zmniejszenia liczby obrażeń, w tym również stopnia ciężkości następstw wypadków drogowych (fakt notoryjny), którego zaniechanie również w niniejszej sprawie przyczyniło się bezpośrednio do skutku w postaci śmierci A. D. (2). Nie można było jednak pominąć przy miarkowaniu zadośćuczynienia – jak uczynił to Sąd Okręgowy – znacznie poważniejszych zawinień po stronie kierującego pojazdem – który przecież w ostatecznym rozrachunku powodując wypadek, dopuścił się przestępstwa z art. 177 § 2 k.k. Jego zawinienie polegało na prowadzeniu samochodu z prędkością znacznie większą od dopuszczalnej (120 km/h przy ograniczeniu wynoszącym 50 km/h). Ponadto, także jemu, przypisać należy zawinienie polegające na przewożeniu pasażera (A. D. (2)) w sposób niezgodny z art. 39 ustawy Prawo o ruchu drogowym – czyli bez zapiętych pasów bezpieczeństwa, tj. popełnienie wykroczenia z art. 45 ust. 2 pkt 3 wymienionej ustawy. Jeżeli nadto uwzględni się, że kierujący pojazdem posiadał stosowne do tego uprawnienia, to tym samym jego wiedza o zasadach ruchu drogowego, tylko z tego powodu, musiała być znacząco większa niż wiedza A. D. (2). W rezultacie stopień jego zawinienia ocenić należało jako znacząco wyższy, w stosunku do tego, jaki przypisać można A. D. (2). W tym stanie rzecz zgodzić się trzeba ze skarżącymi, że stopień obniżenia należnych im zadośćuczynień nie powinien być wyższy niż 30 %. W konsekwencji zadośćuczynienie należne powodom powinno wynosić :

- na rzecz powódki B. D. 43.600 zł (70.000 zł - 30 % - 5.400 zł = 43.600 zł),
- na rzecz powoda J. D. 36.600 zł (60.000 zł - 30 % - 5.400 zł = 36.600 zł),
- na rzecz powódki M. D. 31.500 zł (50.000 zł - 30 % - 3.500 zł = 31.500 zł),
- na rzecz powódek A. D., P. D. i D. D. po 25.000 zł dla każdej z nich (40.000 zł - 30 % - 3.000 zł = 25.000 zł).

W przedstawionym wyżej zakresie apelacja powodów podlegała, zatem uwzględnieniu a zaskarżony wyrok zmianie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

W związku z powyższym korekcie, na podstawie art. 113 ust. 1 i 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, podlegało również rozstrzygnięcie o kosztach sądowych (pkt VIII i IX zaskarżonego wyroku). Odstępując od obciążenia powodów kosztami sądowymi nie obciążającymi pozwanego Sąd Apelacyjny kierował się tymi samymi motywami, które przedstawił w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy.

Zmianie podlegało również rozstrzygnięcie o kosztach procesu (pkt X i XI zaskarżonego wyroku). Rozstrzygnięcie to było błędne po pierwsze z tego powodu, że odrębnie rozstrzygało o kosztach zastępstwa procesowego powodów i pozwanego, zamiast dokonania ich zbilansowania. W sytuacji, gdy koszty te – tak jak w niniejszej sprawie dotyczyły jednej sprawy – nie było żadnego powodu, aby orzekać o nich odrębnie.

Ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego jest zapatrywanie, iż w razie częściowego uwzględnienia żądania, sąd może nałożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu według swej oceny w rozumieniu art. 100 zawsze wtedy, gdy przepisy prawa cywilnego nie zawierają ścisłego kryterium do określenia wysokości żądania (por. postanowienie SN z dnia 10 marca 1972r. II CZ 6/72, LEX nr 7072). Tak właśnie jest w przypadku stosowania art. 446 § 4 k.c. i art. 362 k.c., gdzie ustawodawca operuje bardzo nieostryimi określeniami „odpowiednią sumę” czy „odpowiedniemu zmniejszeniu”. Dochodzącemu zapłaty np. zadośćuczynienia może być trudno określić w pozwie zarówno wysokość samego zadośćuczynienia jak i stopień jego ewentualnego pomniejszenia na podstawie art. 362 k.c., bez narażenia się na większy czy mniejszy błąd w tym zakresie. Jeżeli, zatem zachodzą przesłanki przewidziane w zdaniu drugim art. 100 k.p.c., to sąd wkładając na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu, zasądza od niej na rzecz jej przeciwnika tylko należne koszty procesu, nie zasądza natomiast od przeciwnika tych kosztów, które przy stosunkowym rozdzielaniu należałyby się drugiej stronie. W takim przypadku, zatem skarżący zwraca powodowi należne mu w sprawie koszty procesu od uwzględnionej części powództwa, nie może natomiast żądać od powoda kosztów procesu od części oddalonej (por. wyrok SN z dnia 23 października 1969r. I CR 186/69, Biul. SN 1970, nr 8-9, poz. 151). Tylko żądanie kwot rażąco wygórowanych w stosunku do kwot przyznanych w podobnych przypadkach w orzecznictwie sądowym (a tak nie było w rozpoznawanej sprawie), jako przekraczające przysługujące sądowi granice oceny, wyłącza przewidzianą w art. 100 możliwość włożenia na pozwanego obowiązku zwrotu wszystkich z tym związanych kosztów (zob. wyrok SN z dnia 4 października 1972 r., II PR 223/72, Lex nr 7144).

Dostosowując zaskarżone orzeczenie do przedstawionych wyżej reguł należało zasądzić na rzecz powodów koszty zastępstwa procesowego od zasądzonych powództwa.

Okoliczność, że w niniejszej sprawie występowało kilku powodów, którzy ponieśli szkodę (krzywdę) w tym samym wypadku i którzy reprezentowani byli przez jednego pełnomocnika (radcę prawnego), mimo że wystawili odrębne pełnomocnictwa, nie uzasadniała zasądzenia na rzecz każdego z nich oddzielnie całych kosztów zastępstwa adwokackiego (por. np. postanowienie SN z 12 lipca 1980r. II CZ 79/80, OSNC 1981/2-3/37). Dlatego, zmieniając zaskarżone rozstrzygnięcie o kosztach procesu, zasądzono na rzecz powodów jedne koszty zastępstwa procesowego, tj. 3.600 zł podzielone przez 6, czyli po 600 zł na rzecz każdego z nich.

W całej pozostałej części apelacja powodów podlegała oddaleniu jako bezzasadna (art. 385 k.p.c.). Z podanych już wyżej względów bezzasadne było dalej idące żądanie zmiany zaskarżonego wyroku w części dotyczącej rozstrzygnięcia o wysokości należnych powodom zadośćuczynień. W całości natomiast, bezzasadna okazała się pretensja dotycząca oddalenia powództwa zakresie roszczeń powodów B. D. i J. D. o zasądzenie odszkodowań z art. 446 § 3 k.c. Skarżący, podważając to rozstrzygnięcie w jego warstwie faktycznej, nie wskazywali żadnych konkretnych błędów w zakresie naruszenia przez Sąd I instancji kryteriów oceny dowodów wpływających z art. 233 § 1 k.p.c. Już tylko z tego względu zarzut odwołujący się do sprzeczności w tym zakresie istotnych ustaleń sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału nie mógł być podzielony. Odnosząc się natomiast do zarzutu naruszenia art. 446 § 3 k.c. należy stwierdzić, iż zaskarżony wyrok oparty został na trafnym i zgodnym z prawem założeniu, że sprawca i jego ubezpieczyciel odpowiadają na podstawie wymienionego przepisu tylko za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej najbliższych członków rodziny zmarłego. Ustalenia faktyczne, które legły u podstaw zaskarżonego wyroku i które

nie zostały skutecznie podważone przez skarżących, nie dostarczają podstaw do formułowania wniosku o znacznym pogorszeniu się sytuacji życiowej powodów wskutek śmierci w wypadku komunikacyjnym ich córki A. D. (2).

Pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c. polega nie tylko na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej, ale obejmuje także przyszłe szkody majątkowe, często nieuchwytnie lub trudne do obliczenia, prowadzące do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej.

Dlatego słuszny jest - przywołany przez skarżących pogląd - zawarty w wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu I ACa 503/13 zgodnie z którym, znaczne pogorszenie sytuacji życiowej może przejawiać się w utracie wsparcia i pomocy w różnych sytuacjach życiowych, a zwłaszcza w utracie szansy na pomoc w przyszłości, gdy byłaby szczególnie pożądana z uwagi na wiek rodzica zmarłego (LEX nr 1363340). Rzecz jednak w tym, aby tak rozumiane znaczne pogorszenie sytuacji życiowej wystąpiło w konkretnej sprawie. W sprawie niniejszej Sąd Okręgowy słusznie uznał, że patrząc realistycznie, to powodowie pomagali córce A. a nie odwrotnie, powodom zaś, trudno było oczekiwać w dającej się przewidzieć przyszłości pomocy ze strony córki A.. Powodowie w chwili wypadku byli ludźmi relatywnie młodymi, co do których, oczekiwanie na pomoc dzieci było perspektywą, po pierwsze dosyć odległą, a po drugie niekoniecznie związaną z córką A., która w dającej się przewidzieć przyszłości musiała zapewnić pomoc przede wszystkim swojej córce, którą wychowywała bez pomocy ojca dziecka. Z tych względów zarzut naruszenia przepisu art. 446 § 3 k.c. nie mógł być podzielony.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w myśl przepisu art. 100 zdanie pierwsze k.p.c. Podstawę prawną rozstrzygnięcia o ściągnięciu od pozwanego opłaty sądowej od uwzględnionej części apelacji powodów stanowi przepis art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.